

VanSledright, B.A., Kelly, C. (1996). *Reading American History: How do multiple text sources influence historical learning in fifth grade?* (Reading Research Report no. 68). Athens (GA): National Reading Research Center.

[Myrthe Corbijn, 2012]

Vanaf de jaren '90 zijn leraren in de Verenigde Staten naast reguliere tekstboeken bij geschiedenis ook steeds meer gebruik gaan maken van verschillende soorten tekstbonnen. Het gaat hierbij om teksten zoals biografieën, historische fictie, literatuur waarin historische gebeurtenissen een belangrijke rol spelen en andere alternatieve historische teksten. In dit artikel wordt een onderzoek beschreven naar de invloed van het gebruik van deze verschillende (alternatieve) soorten teksten bij het leren van de Amerikaanse geschiedenis en het effect op het aanleren van historisch redeneren. VanSledright heeft dit onderzoek uitgevoerd in één *fifth grade* (vergelijkbaar met leerlingen uit groep 7 in Nederland).

Veel van de standaard geschiedenisboeken die tot halverwege de jaren '90 in Amerika werden gebruikt, bestonden uit leerteksten die waren samengesteld uit korte zinnen. Dit zou de leesbaarheid van de teksten moeten bevorderen. Door het gebruik van de korte zinnen werden de signaalwoorden, die de historische feiten met elkaar verbonden, ook verwijderd. Hierdoor werden de leerteksten moeilijker te begrijpen voor jonge lezers.

Naast het weglaten van de signaalwoorden droeg ook de saaie schrijfstijl van de auteurs bij aan de verwarring die bij de leerlingen ontstond. Door de indruk te wekken dat de beschreven gebeurtenissen vaststaande feiten waren en dat de weergave ervan de enige waarheid over het verleden was, ging een belangrijk kenmerk van het bestuderen van geschiedenis verloren, namelijk het inzicht dat geschiedenis niet vaststaat en dat er niet slechts één waarheid is, maar dat er altijd meerdere interpretaties zijn van het verleden. Naast de teksten van de tekstboeken gebruiken docenten daarom ook meeslepende alternatieve teksten zoals verslagen van ooggetuigen. Naar aanleiding van deze ontwikkeling formuleert VanSledright de volgende hoofdvraag voor zijn onderzoek:

Welke invloed heeft het lezen van alternatieve teksten op het ontwikkelen van historisch redeneren bij jonge lezers, in vergelijking met het lezen van een regulier tekstboek?

Tijdens het onderzoek heeft VanSledright samengewerkt met een aantal onderzoekers. Het is een exploratief onderzoek dat is uitgevoerd in een reguliere onderwijssituatie waarin zowel het reguliere tekstboek als alternatieve teksten werden gebruikt voor het bestuderen van geschiedenis. Hierdoor konden de onderzoekers bekijken hoe de alternatieve teksten werden gebruikt en voor welke doeleinden ze werden ingezet.

In het onderzoek worden drie onderzoeksvragen behandeld:

1. Welke invloed heeft het lezen van verschillende soorten teksten bij geschiedenis op de belangstelling van leerlingen om te lezen?
2. In hoeverre zijn leerlingen in staat om bij het lezen van de teksten de verschillende motieven en standplaatsgebondenheid van de auteurs van de teksten te onderscheiden?
3. Heeft kritisch lezen door leerlingen een positief effect op het interpreteren van bronnen waarin tegenstrijdige interpretaties van gebeurtenissen worden weergegeven? En zijn de leerlingen in staat om de bronnen over historische gebeurtenissen op hun betrouwbaarheid en representativiteit te beoordelen?

Met het oog op de eerste vraag hebben de onderzoekers onderzocht welke soorten teksten leerlingen motiveren om te lezen. Voor de beantwoording van de tweede vraag heeft men onderzocht of leerlingen na het lezen van verschillende soorten teksten in staat waren om de bedoelingen van de auteurs te doorgronden en te beoordelen. De nadruk van deze studie ligt op de derde vraag die gaat over de relatie tussen kritische leesvaardigheden en het beoordelen van bronnen. De onderzoekers gebruiken daarvoor een viertal leesvaardigheden die leerlingen zouden moeten bezitten voordat ze hiertoe in staat zijn. Zo moeten leerlingen leren onderkennen dat historische teksten een voorstelling zijn van het verleden die door mensen vanuit een bepaald perspectief zijn geschreven. De teksten komen niet overeen met het verleden zelf. Om de teksten te bestuderen is het belangrijk te letten op authenticiteit en betrouwbaarheid. Daarnaast leren de leerlingen dat historische feiten tot stand komen op basis van historisch bewijsmateriaal. Ze leren bronnen in een bepaalde tijd en historische context te plaatsen. Daarnaast leren ze dat je rekening moet houden met de motieven en standplaatsgebondenheid van de auteur bij het beoordelen van een tekst.

Het onderzoek is afgenomen op een school in Maryland in de Verenigde Staten. Het liep van begin november tot midden april 1996. Er werd drie uur per week geschiedenis gegeven. De onderwerpen die in dat jaar chronologisch aan de orde kwamen, waren het precolumbiaanse tijdperk, het koloniale tijdperk, de Amerikaanse Revolutie en de Amerikaanse Burgeroorlog. Aan het onderzoek deden 26 leerlingen mee waarvan er 19 blank waren, 3 Afro-Amerikaans en 4 Aziatisch-Amerikaans. Volgens de docent Jordan Duckworth lag het algemene leesniveau van de klas iets boven het landelijk gemiddelde. De docent heeft het onderzoek geïntroduceerd bij de leerlingen als een onderzoeksproject. Hij vroeg de leerlingen om verschillende soorten teksten te gebruiken voor een inhoudelijke schrijfopdracht over de Onafhankelijkheidsoorlog.

Voor het beantwoorden van de deelvragen hebben de onderzoekers een zestal interviews afgenomen. Deze interviews zijn samengesteld op grond van een vragenprotocol van Wigfield en Gurthrie (1995). In de interviews wordt voor deelvraag één onder andere gevraagd of leerlingen gemotiveerd zijn voor het lezen van teksten bij geschiedenis.

VanSledright heeft geprobeerd erachter te komen of de leerlingen de leesvaardigheden die ze nodig hebben om historische teksten te bestuderen, hebben ingezet. Daarnaast legde hij zes leerlingen een aantal teksten voor en ondervroeg hen over de betrouwbaarheid en representativiteit van de teksten. Ook moesten de leerlingen motiveren waar ze hun aannames over de gelezen teksten vandaan haalden. VanSledright probeerde te achterhalen op welke manier leerlingen tot een bepaald antwoord kwamen door ze hard op te laten nadenken. De teksten die de leerlingen moesten lezen waren zowel primaire als secundaire teksten. De verschillende bronnen die de leerlingen moesten lezen, gaven verschillende perspectieven op één onderwerp weer.

Met betrekking tot deelvraag één constateerden de onderzoekers na het afnemen van de interviews dat de zes leerlingen over het algemeen de alternatieve (primaire) tekstbronnen interessanter en informatiever vonden dan hun reguliere tekstboeken. De leerlingen waren positief over de verhalende manier van schrijven in de alternatieve teksten. Wat de onderzoekers echter opviel was dat de leerlingen vooral letten op hoe de auteurs van een bron vertellen en veel minder letten op wat er werd verteld. Zo viel het de leerlingen niet op dat sommige teksten elkaar inhoudelijk tegenspraken.

Voor het beantwoorden van deelvraag twee en drie gebruikte VanSledright twee soorten leerboeken die hij leerlingen liet lezen. Beide gingen over de Amerikaanse Revolutie maar het eerste boek was hoofdzakelijk een secundaire bron en het tweede boek hoofdzakelijk een primaire bron. Nadat de leerlingen de teksten hadden gelezen, ondervroeg VanSledright hen over de inhoud en of ze verschillen zagen tussen de teksten onderling. Daarna vroeg hij de leerlingen op wat voor manier de auteurs van de beide teksten waarschijnlijk aan hun informatie waren gekomen en of de informatie betrouwbaar en representatief was.

Ondanks de verschillen in inhoud en vorm tussen de leerboeken hadden de leerlingen niet in de gaten dat ze op een verschillende manier moesten worden gelezen en beoordeeld. Bij de evaluatie van het proces gaven de leerlingen aan dat ze hun docent vertrouwden en er daarom van uit waren gegaan dat de informatie die ze van hem hadden gekregen, betrouwbaar was. De leerlingen hadden van hun docent wel geleerd dat niet alle bronnen even betrouwbaar zijn maar ze wisten vervolgens niet hoe ze de betrouwbaarheid van een bron moesten inschatten.

Toen bleek dat de leerlingen bij het lezen van de boeken niet letten op de mate van betrouwbaarheid stelde VanSledright een aantal vragen die de leerlingen dwongen om kritisch naar de gelezen boeken te kijken. Uit de uitkomsten van deze interviews komt naar voren dat leerlingen geen onderscheid maakten tussen de twee teksten, behalve dat ze opmerkten dat de eerste langer was. Pas toen door de onderzoekers gevraagd werd om te kijken naar de details van de teksten, gingen de leerlingen daarop letten. Ze beoordeelden een boek als betrouwbaar als het veel details en gebeurtenissen bevatte en als het over één onderwerp ging. De leerlingen gaven aan dat ze het lastig vonden om informatie van ooggetuigen te gebruiken omdat verschillende ooggetuigen soms tegenstrijdige berichten gaven waardoor ze niet wisten welke bron juist was. Bij het doorvragen tijdens de interviews gaf een aantal leerlingen wel aan dat het belangrijk is om voor het bestuderen van een bepaald onderwerp verschillende boeken te raadplegen zodat het onderwerp vanuit verschillende perspectieven wordt belicht.

VanSledright benadrukt dat leerlingen door middel van vragen geholpen moeten worden wanneer ze moeten letten op de mate van betrouwbaarheid van een bron. Als ze daar niet op gewezen worden, blijven ze vooral bezig met het verzamelen van de informatie en wordt de informatie direct als betrouwbaar gezien.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat leerlingen na het bestuderen van de verschillende bronnen meer betrokken waren bij de leerstof. Leerlingen bleken echter niet zelfstandig in staat om historisch te redeneren. De leerlingen die geïnterviewd zijn, werden door middel van vragen gedwongen om over zaken zoals betrouwbaarheid en representativiteit na te denken. Na deze hulp slaagden de leerlingen hier in zekere mate in. De leerlingen gaven aan niet gewend te zijn om op de betrouwbaarheid van een bron te letten. De informatie die ze op school voor zich kregen, schatten zij direct als betrouwbaar in. VanSledright stelt voor dat leraren de leerlingen leren hoe ze moeten omgaan met verschillende soorten teksten. Ook zouden leraren de leerlingen moeten aanleren hoe ze kunnen zien of een bron representatief en/of betrouwbaar is. Daarnaast is het nuttig om bij een bronnenopdracht verschillende bronnen vanuit verschillende perspectieven over een onderwerp te gebruiken. Leerlingen leren dan inzien dat geschiedenis geen objectieve op feiten gebaseerde afspiegeling van het verleden is. Ze leren hierdoor dat de auteur een representatie geeft van het verleden en dat een historicus, die deze bronnen gebruikt, daar weer zijn bevindingen over opschrijft.

VanSledright benadrukt dat het voor het aanleren van historisch redeneren nodig is om een andere kijk op de geschiedenis te krijgen. Hierbij moeten leerlingen rekening leren houden met het perspectief van waaruit het verhaal is opgeschreven. Daarnaast moeten leerlingen aangemoedigd worden om leesstrategieën te gebruiken die hen helpen bij het beoordelen van een bron op representativiteit en betrouwbaarheid. Wanneer dit niet gebeurt, zullen leerlingen niet zelfstandig onderscheid maken tussen verschillende soorten teksten. Ze zullen geen kritische leesvaardigheden ontwikkelen waardoor ze in de moderne informatiesamenleving niet in staat zijn om advertenties en politieke debatten te evalueren en beoordelen op hun representativiteit en betrouwbaarheid, aldus VanSledright.